

УДК: 502.51:574.5

**ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БОЛІТ –
ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ ЧАСТИНИ ЕКОСИСТЕМИ**

Присяжнюк Н. М., канд. вет. наук, доц.

Куновський Ю. В., канд. с.-г. наук, асист.

Михальський О. Р., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

natasha.prisjazhnjuk@ukr.net

Велика увага до боліт та перезволоженим лукам України пояснюється їх важливим та різностороннім значенням у природі. Перш за все болота є акумуляторами та регуляторами вологи, що визначають гідрологічний режим значних територій. Вони як губки, накопичують у собі вологу опадів та паводків, перешкоджаючи їх швидкому стоку, зберігають воду, яку рівномірно протягом року віддають, утворюючи струмки та живлять річки, підтримуючи ґрунтові води. Саме з боліт беруть початок річки, ресурси яких використовуються в різних галузях народного господарства. Підвищуючи вологість повітря, ґрунтів та підтримуючи рівень ґрунтових вод, болота сприяють стабільності врожаїв сільськогосподарських культур, допомагають відтворенню лісів.

Нині вся територія України задіяна в господарському обороті, за виключенням деяких регіонів Карпат і Волині. Внаслідок процесів інтенсифікації більшість територій нашої держави втратила свої природні ландшафти (ліса відновлені в основному посадками, степи розорені на поля, річки зарегульовані каскадами гребель). І лише болота та перезволожені луки тривалий час були ще недоступні для освоєння в якості площ для розширення господарської діяльності. Саме на таких територіях існувала найбагатша флористична та фауністична різноманітність. В вологих вільшаниках, вербових та очеретяних заростях знаходять притулок та їжу лосі, кабани, козулі. Полюють на болотах та лугових заводях лисиці, горностаї, видри, живуть бобри, ондатри. Мешкають та гніздяться на болотах сірий журавель, сірі, руді, білі чаплі, бугаї, кваки, чайкові, пастушкові, гусині, дрібні горобині птахи, чорні та білі лелеки та

інші. Багато з згаданих тварин занесені до Червоної книги України. Болота, що мають водне дзеркало, багаті карасем, лином, в'юном, щукою та іншими аборигенними видами іхтіофауни. В заболочених місцях, як ніде багато амфібій та рептилій. Унікальна та багата флора боліт. Ростуть тут осоки, очерет, рогіз, глечики, латаття та ряски, а на лісових болотах – чорниця та журавлина. Також болота являються одним з найкращих місць для мисливських угідь. Втративши болота і заливні перезволожені луки, мисливці лишаються споконвічних місць полювання на водно-болотну дичину.

Меліоративні території України складають близько 4,5 млн. га. Найбільш значимі території припадають на Полісся, де розташовано близько 70% всіх боліт України. Внаслідок меліорації відбувається значне зниження рівня та стоку води в таких річках як Дніпро, Десна, Південний Буг, Прип'ять та інші, хоча потреба в водних ресурсах постійно зростає. Безперечно, висушування боліт надає певні економічні зиски, в якості додаткових сільськогосподарських угідь, адже на сьогоднішній день це близько 12 тис. га. Проте, осушення проведене у великих обсягах, порушує гідрорежим територій, збіднює водний баланс, порушує водність річок, знижує врожайність прилеглих полів, погіршує ріст лісів.

Таким чином, враховуючи виснаження водних запасів, зниження родючості прилеглих територій, проведення меліоративних робіт з масштабного осушення боліт є певною мірою недоцільно. Переоблаштовуючи природні ландшафти, змінюючи їх на штучні, людська діяльність призводить до порушення стану багатьох екосистем. Тому гостро постає необхідність збереження частини природних систем в їх первородній цілісності. Саме в цьому відношенні болота мають велику цінність, окрім величезного їх гідрологічного та фауністичного значення.

Нині в Україні нараховують близько 20 тисяч водосховищ та ставків. Мережу штучно створених водойм можна значно розширити, створивши на болотах, в заболочених ставках і в долинах малих річок додаткові водойми, що в свою чергу створять сприятливі умови для загального гідрологічного режиму боліт і прилеглих територій. У створених водоймах буде глибоководна головна

частина з твердими берегами та мілководна вершина, заросла водно-болотною рослинністю, яка переходить в болотно-осокові купинники, зарості верби, верболозу та вільхи. На таких водоймах є перспектива організації рибних господарств длятоварного вилову або спортивного рибальства, розведення річкового рака, тощо. Надмірна водна і прибережна рослинність створюють умови для природного вирощування ондатри та напіввільного утримання нутрій. Води таких водойм можуть частково використовуватись для зрошення прилеглих сільськогосподарських земель та потреб тваринництва. Також для ведення мисливських господарств, водойми необхідно обсадити 10-50 метровою зоною лісу, передбачивши посадку верби, сосни, деревно-чагарникових плодкових дерев. Тут також можна створити захисні та кормові ремізи, курені для сірої куріпки та фазана. Таким чином можна створити місця відтворення та схованок під час сільськогосподарських робіт на полях для сірої куріпки, зайця-русака і навіть козулі. Заболочене верхів'я водойми і власне болото може стати місцем для масового відтворення водоплавних та болотних диких птахів. В штучно створених водних екосистемах на основі боліт доцільним було б також створення охоронних угідь, регулювання чисельності хижаків (бродячих собак та котів, лисиць, єнотоподібних собак, сірих ворон, болотних лунів та інших хижаків), створення штучних гнізд, а також підкормка перетворять вказані території в «природні ферми з відтворення диких тварин», що в свою чергу забезпечить збільшення чисельності та різноманітності як водоплавних птахів так і водяних гризунів.